

Insändare: Bostadskvalitet

Johan Johansson

I Kritik #31 argumenterar Ulf Bredberg för behovet av att kunna beskriva kvaliteter i bostäder med större precision än vad som ryms i en uppräknings av antalet rum och bostadens yta mätt i kvadratmeter. Bredberg pekar på faktorer som de enskilda rummens storlek, användbarhet och inbördes samband, och efterlyser beskrivningar som förklarar vilka brister och kvaliteter en bostad får genom en viss arkitektonisk och topologisk lösning. Beskrivningsmodeller baserade på sådana faktorer skulle, som Bredberg skriver, kunna fungera som en slags konsumentupplysning för hyresgäster och lägenhetsköpare, men de skulle även kunna ha ett stort värde för byggherrar i en diskussion om hur väl de bostadslösningar som föreslås av en arkitekt överensstämmer med de krav och önskemål som har formulerats. Den hyresgäst eller byggherre som i likhet med Bredberg ser generalitet som en eftersträvsvärd kvalitet skulle lättare kunna identifiera just detta, precis som de som efterfrågar helt andra kvaliteter.

Bredberg formulerar en i alla avseenden intressant ansats, som tyvärr skymms av ett märk-

ligt sidospår i artikeln, som i sin tur verkar ha gett upphov till den märkliga och missvisande artikelrubriken: "Överstora och energislösande lägenheter". Rubriken är missvisande eftersom den tar fokus från det centrala resonemanget i artikeln, och den är märklig eftersom den baseras på fyra teser utan motsvarighet i verkliga förhållanden i dagens Sverige: 1) att lägenheterna i Sverige blir större hela tiden, 2) att ökande lägenhetsstorlekar leder till högre byggkostnader, 3) att ökande lägenhetsstorlekar leder till sämre bostadslösningar, samt 4) att ökande lägenhetsstorlekar leder till ökad energiförbrukning. Inget av detta stämmer.

Till att börja med kan man fundera över vad som ryms i begreppet "överstora" bostäder. Vem har mandat att avgöra vad som ska definieras som "överstort", och för vem är det "överstort"? Att den genomsnittliga ytan för enskilda lägenheter i Sverige ständigt skulle öka är en missuppfattning. Ulf Bredberg tar upp tre exempel för att underbygga den tesen, en lägenhet i Åkersberga (3 R.o.K., 98 m²) samt två lägenheter i Hammarby sjöstad i Stockholm (2 R.o.K., 78 m² respektive 4 R.o.K., 102 m²).

Lägenheten i Åkersberga och tvårumslägenheten i Stockholm är betydligt större än genomsnittet, medan fyrrumslägenheten är ganska typisk. Många lägenheter med fyra rum och kök har en storlek på c:a 100 kvadratmeter, oavsett om de är byggda på 50-, 60-, 70-, 80-, 90- eller 00-talet, eller just nu. Tre-rumslägenheten i Åkersberga ligger i innerhorn, vilket är en planlösningssmässigt komplicerad situation, och även tvårumslägenheten i Stockholm ser ut att ligga i ett mindre gynnsamt läge. Varken tvåan eller trean är direkt representativ för de lägenheter som byggs idag.

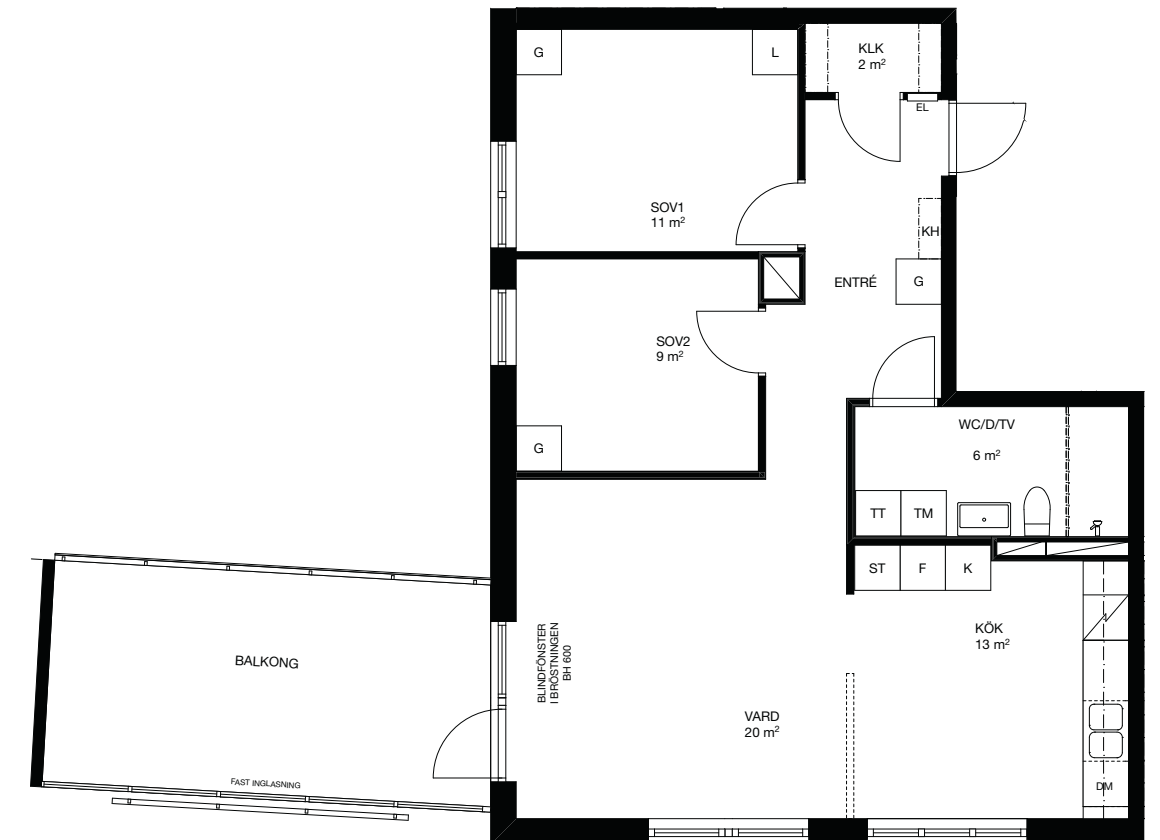
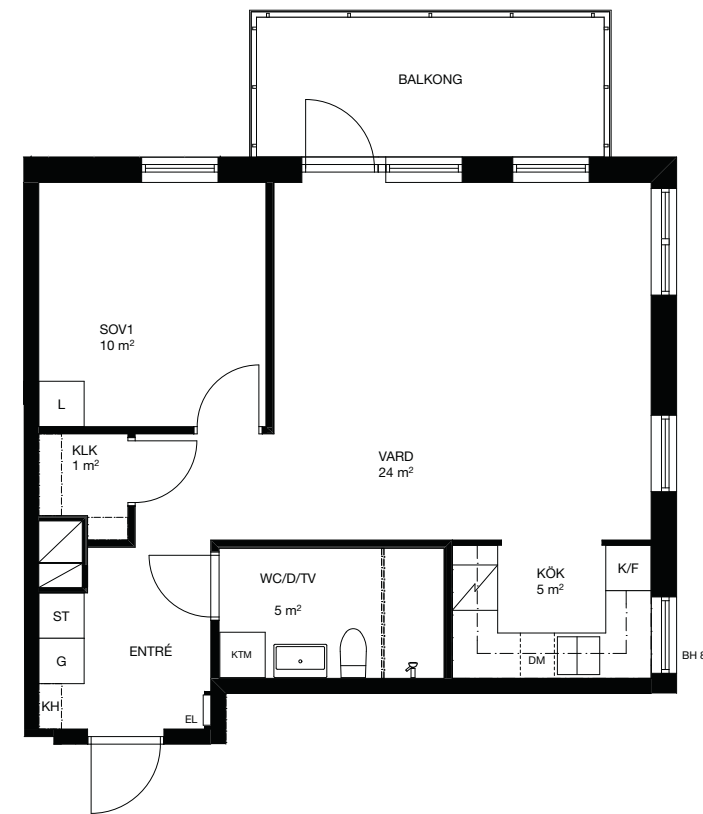
Mot dessa tre lägenheter ställer Bredberg tre andra lägenheter, en i Örebro, en i Göteborg och en i Malmö. Av dessa tre är det endast lägenheten i Malmö som har passage- och funktionsmått som skulle kunna fungera för rullstolsburna, och som har plats för köks- och badrumsutrustning som motsvarar svensk

Brovaktaren, Åkersberga, bostadsrätter
1-4 rum och kök, lägenhetsarea 39-99 m²
Byggherre: Peab Bostad, färdigställd 2017

2 rum och kök, 54 m²

3 rum och kök, 72 m²

Skala 1:100

standard för nyproducerade bostäder enligt SS 914221:2006. Att jämföra de tre äldre lägenheterna med bostäder som uppfyller de krav som ställs idag blir därför missvisande.

Bredbergs påstående att nyproducerade lägenheter i Sverige skulle ha fått allt större area under de senaste decennierna underbyggs inte med någon statistik. Mitt intryck är det rakt motsatta, att de genomsnittliga lägenhetsytorna har minskat sedan sekelskiftet, och det går lätt att hitta exempel på bostadsbyggande i Stockholmsområdet som ger en helt annan bild av utvecklingen än de planlösningar som illustrerar Bredbergs artikel.

Lägenheterna i exemplena på detta och föregående uppslag har precis de egenskaper som Bredberg pekar på i ett avslutande resonemang: en högre standard i hygienrum och bättre tillgänglighet än lägenheter planerade på 1960-, 70- och 80-talet, samtidigt som de är mindre generella än många äldre lägenheter och möjligheterna till egna aktiviteter utan att störa eller störas av andra är sämre. Men detta beror inte på att lägenheterna är större än de bostäder som byggdes under tidigare decennier, utan på det motsatta. När större badrum, längre köksbänkar och större funktionsmått ska inrymmas i lägenheter med samma ytor som räknades fram utifrån de krav som ställdes i SBN 80 (1980 års byggnorm), eller med mindre ytor än så, leder det oundvikligen till att vissa kvaliteter blir lidande, t.ex. bostädernas generalitet. Större lägenhetsareor leder inte i sig till att lägenheter blir mindre generella, tvärtom ger en större yta fler möjligheter att skapa generella rum och rumssamband. Sedan kan givna förutsättningar alltid hanteras på ett mer eller mindre skickligt sätt. Men det är en annan diskussion.

En större lägenhetsarea leder inte heller i sig till högre byggkostnader eller ökad energiförbrukning. Den byggnadsdel som bokstavligen utgör själva lägenhetsytan – bjälklaget – är en relativt sett billig del av ett nutida bygge. Betydligt dyrare är det att bygga ytterväggar, tak och installationer, och det är framför allt uppbyggnaden

av ytterväggar och tak och håltagningarna i dessa som är avgörande för energiförbrukningen. Den som strävar efter att minimera byggnadskostnader och energiförbrukning bör sträva efter så kort yttervägg som möjligt per bostad, så raka ytterväggar som möjligt och geometriskt okomplicerade takformer. Det intressanta när det gäller energiförbrukning är hur stort eller litet behovet av tillförd energi i en viss byggnad är, inte om byggnadens klimatskal innesluter mindre eller större lägenheter.

Bredbergs resonemang om ”överstora och energislösande lägenheter” håller inte. Det går givetvis att argumentera för att nybyggda lägenheter bör vara små, om den som gör det redovisar sakligt underbyggda eller öppet ideologiska ställningstaganden som stöder resonemanget. Personligen tycker jag att en viss ökning av den genomsnittliga arean i nyproducerade bostäder vore en fullt rimlig konsekvens av ett regelverk som har gett allt större passage- och funktionsmått. Och detta skulle även kunna göra det lättare att uppnå den grad av generalitet som jag både jag och Bredberg ser som eftersträvansvärd i de flesta bostäder. Vidare anser jag att det bör stå varje vuxen individ fritt att välja en så stor eller liten bostad som han eller hon önskar och har möjlighet att betala för och ta hand om. Men om detta kan man naturligtvis ha olika åsikter.

Långt mer intressant än sidospåret om lägenhetsstorlekar är emellertid Bredbergs ansats att utveckla en bedömningsmodell för att avgöra graden av generalitet i enskilda bostäder. Jag är övertygad om att ett sådant verktyg skulle vara värdefullt för såväl hyresgäster och bostadsköpare som för byggherrar. Inte minst skulle ett pålitligt mätverktyg bidra till att sätta press på alla parter som medverkar i produktionen av nya bostäder för att visa att de lösningar som föreslås verkligen kommer att ge det resultat som efterfrågas. Jag ser därför fram mot att få ta del av en utvecklad version av den bedömningsmodell som skisseras i artikeln. ■

Kv. Ormbunken, Murgrönan och Buxbomen,
Midsommarkransen, hyresrätter
1-4 rum och kök, lägenhetsarea 36-88 m²
Byggherre: Stockholmshem, färdigställt 2014

2 rum och kök, 50 m²

4 rum och kök, 88 m²

Skala 1:100

